

FELADATOK, GYAKORLATOK

A mondat fogalma és fajtái

1. Milyen fajtájúak az alább idézett mondatok a modalitás, a logikai minőség és a szerkezet alapján?

a) „*A pásztorok sokáig követték tekintetükkel a távolodó kis csapatot.*” (Kemény János)

modalitás szempontjából:

logikai minőség szempontjából:

szerkezete szerint:

b) „*Miféle papiros áll ki a zsebéből? /– Jó lesz tűzgyújtani.*” (Nyirő József)

1. mondat

modalitás szempontjából:

logikai minőség szempontjából:

szerkezete szerint:

2. mondat

modalitás szempontjából:

logikai minőség szempontjából:

szerkezete szerint:

c) „*Amikor láttam, hogy ott van a hordó is, nagyon megörvendettem, de egy kicsi baj mégis akadt, mert felül is dongás volt a hordó.*” (Tamási Áron)

modalitás szempontjából:

logikai minőség szempontjából:

szerkezete szerint:

2. Írjátok ki az alábbi szöveg mondategységei közül a tőmondatokat és a tagolatlan mondatokat!

„Először egy munkással találkoztam. Ki volt fáradva, kedvetlen volt, panaszkodott, mondta, hogy sok a baj, rémesen drága minden, és alacsony a munkabér.

– Nincs baj – magyaráztam. – Az alacsony munkabér mindent rendbe hozhat. Mert az alacsony munkabér rendkívül jövedelmezővé teszi a termelést, annyira jövedelmezővé, hogy ezt látva, rövideesen életbe léptetik az ingyenmunkát, amikor is a termelés már oly jövedelmező lesz, hogy ezrével és tízezzel alakulnak vállalatok, amint is a termelés oly óriási lesz, hogy az árak előbb lezuhannak, majd teljesen megszűnnek, és mindenki minden szükségletét ingyen elégítheti ki, mire is nem dolgozunk, csak fogyasztunk mindnyájan, amíg meg nem halunk. Több optimizmust! – kiáltottam munkás barátomra, és rohantam tovább.

Találkoztam egy munkanélkülivel, nagyon csüggedt volt, panaszkodott.

– Föl a fejfel, barátom! – kezdtem beléje önteni az optimizmust.” (Nagy Lajos)

Tőmondatok:

Tagolatlan mondatok:

3. Pótoljátok a következő táblázatban a hiányzó adatokat!

| Mondatfajta | Jellemző igemód | Jellemzően előforduló szófajta | Hanglejtés | Írásjel |
|---------------------|-----------------|--------------------------------|------------|---------|
| kijelentő | | | | |
| kiegészítendő kérdő | | | | |
| eldöntendő kérdő | | | | |
| felkiáltó | | | | |
| felszólító | | | | |
| óhajtó | | | | |

4. Nevezzék meg az alábbi mondatok fajtáját a modalitás szempontjából!

Ezt megbánja!

Ne aludj, hé!

Mi az?

Hát nem tudja?

Menjen már a pokolba!

Tessék?

Kinyitnád az ablakot?

No de ilyet!

Ha te is eljöhetnél!

Ne mondja!

Igen, én is elmegyek

Nem helyes beszéd ez, öcsém!

Micsoda szemtelenség!

No megállj csak, most aztán megkapod a magadét!

5. Alakítsátok át a következő állító mondatot tagadóvá!

Mindent értek.

Egyszeres tagadás:

Kétszeres tagadás:

Háromszoros tagadás:

6. Egyszerűek vagy összetettek az alábbi mondatok?

a) „*Ott ásítózik, bóbiskol az ember / ezredévtől a másik ezredévig.*” (Kálnoky László)

.....

b) „*Torkában megreszketett, uralhatatlan vinnyogássá töredezett a zokogás.*” (Csengey Dénes)

c) „*A sötétbe zuhanó utcákon kell hazatérnem a vedlett, hideg és magas házak között.*” (Takács Zsuzsa)

d) „*Elszántan vándoroltak ázsiai sztyeppéken a kromoszómák, míg elért hozzánk a csak ránk jellemző fehérjelánc.*” (Csukás István)

7. Csoportosítsátok a következő kérdő mondatokat! Betűjelüket írjátok be a megfelelő sorba!

- a) „Lesz-e valaha vége ennek a borzasztó háborúnak?” (Nagy Lajos)
- b) „Ezzel merészel idejönni?” (Sarkadi Imre)
- c) „Hát mit gondolnak ezek a tekergők, mi van most?” (Sarkadi Imre)
- d) „Még mindig én legyek az, aki alázatos?” (Füst Milán)
- e) „Mennyi ideig voltak együtt?” (Gáll István)
- f) „Hát te mit álmodtál, legszebb menyecske?” (Tamási Áron)
- g) „Ennyire biztos vagy a dolгодban?” (Sarkadi Imre)
- h) „Hallottad, amit mondtam?” (Gelléri Andor Endre)
- i) „Miért olyan hegyes a körmöd?” (Heltai Jenő)
- j) „Vajon mikor térnek meg bajor földről Pázmán comes meg az udvarispán?” (Kós Károly)

Eldöntendő kérdés:

Kiegészítendő kérdés:

8. Írjátok ki a következő szövegből a kérdő, a hiányos és a tagolatlan mondatokat!

„– Te – mondta egyszerre csak András. – Mondanék valamit.

– Na?

– Barátom vagy, vagy nem vagy a barátom?

– Tudhatod.

– Jó. Akkor ne gyere most velem.

– Hová? Kónyáékhoz?

– Oda.

– Hm.

S ránézett nevetős szemmel Péter a barátjára.

– Hm.

– Mi az? Csak tán nem pardont kér? Megijedt ettől a lótól? Hogy ilyen lovas legényként látja meg Juliska.” (Sarkadi Imre)

Kérdő mondatok:

Hiányos mondatok:

Tagolatlan mondatok:

9. Jelöljétek aláhúzással, hogy milyen fajtájú az alábbi mondat!

„Jaj, csak úgy ne járjak én is! ”

| | |
|-----------|-----------|
| egyszerű | összetett |
| felkiáltó | óhajtó |
| állító | tagadó |

10. Írjatok egy olyan tagadó kérdő mondatot, amely állító felszólítást fejez ki!

.....

11. Alakítsátok át az alábbi mondatot más mondatfajttá azok legtipikusabb kifejezőeszközeinek felhasználásával!

A) *Meghívtalak.*

a) felkiáltó:

b) tagadó óhajtó:

c) nyomatékos tiltó:

d) eldöntendő kérdő:

e) kiegészítendő kérdő:

B) *Lefényképezhetnélek?*

a) felkiáltó:

b) tagadó óhajtó:

c) nyomatékos tiltó:

d) eldöntendő kérdő:

e) kiegészítendő kérdő: